

"FORUM 98"
PODUZEĆE ZA PROJEKTIRANJE I
INŽINJERING U GRADITELJSTVU
STOLAC, UL. HRVATSKIH BRANITELJA BB
MOB: + + 063 350 474

- IDEJNI PROJEKT -

SPOMEN OBILJEŽJA ŽRTVAMA DRUGOG SVJETSKOG RATA, PORAĆA I DOMOVINSKOG RATA ŽUPE STOLAC

INVESTITOR: ŽUPNI URED STOLAC

Stolac, 2010. godina

Direktor:

ROBERT RAGUŽ, dipl.ing.arh.

**TEHNIČKO OBRAZLOŽENJE
UZ IDEJNI PROJEKT SPOMEN OBILJEŽJA
ŽRTVAMA DRUGOG SVJETSKOG RATA, PORAĆA
I DOMOVINSKOG RATA ŽUPE STOLAC**

LOKACIJA:

Predmetno spomen obilježje je smješteno u sklopu crkvenog dvorišta župne crkve sv. Ilije u Stocu. Crkva se nalazi u Zrinsko-frankopanskoj ulici u stambenom naselju Zagrad, na mjestu gdje se lokalna prometnica Stolac - Njivice odvaja od magistralne prometnice Stolac - Neum, a u neposrednoj blizini gradskog stadiona.

Glavni ulaz u crkveno dvorište je sa zapadne, a pomoćni sa sjeverne strane. Smještaj spomen obilježja je predviđen na lijevoj, južnoj strani od osovine ulaza u crkveno dvorište i ulaza u crkvu, ispod starog stabla lipe. Na zapadnom uglu parcele lijevo od pomoćnog ulaza nalazi se pastoralni centar sa vanjskim oltarom. Na južnom uglu parcele smještena je Rimokatolička pučka učionica, koja je u izvornom obliku, sa izvornim materijalima, prebačena sa sjevernog ugla na današnju poziciju. Između objekta Rimokatoličke pučke učionice, i mesta predviđenog za gradnju spomen obilježja izgrađena je Gospina špija.

VALORIZACIJA POSTOJEĆE GRADNJE:

ŽUPNA CRKVA SV. ILIJE PROROKA U STOCU

Crkva je sagrađena 1902. godine. To je jednobrodna građevina, sa svim odlikama romanike, uz primjesu neogotike na prozorima i zvoniku crkve. Od 1910 - 1912. Godine građen je zvonik i portal. Sam zvonik bio je pokriven limom, a kasnije je zamjenjen betonskim. Crkva je bila pokrivena crijevom do 1925. Godine kada je zamjenjena limenom. Crijev je ponovno zamjenio limeni krov devedesetih godina prošlog stoljeća.

Značajna intervencija izvedena je 2009. godine kada je primjećeno da je se zvonik crkve nakosio za 6 cm u samom vrhu zvonika. Ispitivanjima je utvrđeno da je zvonik temeljen na lošem tlu, a da se kvalitetno tlo nalazi na dubini od 4,00 m. Tada se pristupilo podbetoniranju temelja zvonika tako što su na uglovima istog izvedeni betonski temelji ispod postojećih, a do početka kvalitetnog zemljišta za temeljenje. Na taj način zauzavljen je slijeganje zemljišta ispod temelja zvonika, a teret zvonika predan je

kvalitetnom tlu.

Na crkvi nije bilo drugih značajnijih intervencija izuzev nekoliko pokušaja Sanacija pukotina, nastalih seizmičkim djelovanjima, pa možemo reći da je ova građevina ostala sačuvana u izvornom izgledu.

RIMOKATOLIČKA PUČKA UČIONICA U STOCU

Godine 1870. mjesni župnik don Lazar Lazarević kupuje zemljište i kuću "koja je bez tavana i prozora, pločom pokrivena" ^{*1}. Zgrada je ranije korištena kao gostionica. Adaptirana za potrebe škole do kraja 1872. godine, a sve na sjevernom uglu današnje parcele. Nakon II svjetskog rata škola je pretvorena u vunovlačaru.

Gradnjom prometnice Stolac - Neum niveleta puta na mjestu uz školu je podignuta za cca. 130 cm, tako da je sama škola "utonula" za pomenutu dimenziju i izgubila svoje dostojanstvo.

To je katna građevina, zidana kamenom debljine zidova 60 cm, sa drvenom međukatnom konstrukcijom. Krovna konstrukcija je kosa stolica, karakteristična za mjesnu gradnju pred-austrougarskog perioda, a pokrivena je kamenim pločama na gusto postavljenim letvama.

Ulag u prizemlje je sa dvorišne, južne strane (desna strana južnog pročelja), odakle počinju vanjske jednokrake kamene stube za kat, sa kamenom ogradom. Na ulaznom podestu su vrata za kat. Za potrebe vunovlačare probijena su vrata sa zapadne strane. Na sjevernom pročelju, na katu su dva nadsvođena prozora, te puškarnica u prizemlju, na zapadnoj strani jedan prozor sa drvenim nadvratnikom, na istočnoj jedan zazidani prozor, te na južnoj dva prozora sa drvenim nadvratnicima. U prizemlju u zidovima postoje tri niše, također sa drvenim nadvratnicima.

Iz svega navedenog da se zaključiti da se radi o neformalnom spomeniku graditeljske baštine. Rimokatolička pučka učionica u Stocu nema samo povijesni, kulturni, vjerski i emotivni značaj već i arhitektonski, jer nam daje brojne elemente gradnje kuća iz navedenog perioda, te ovaj objekt tako treba i tretirati.

Zgrada je bila u potpuno ruševnom stanju pred početak radova na njenom premještanju. Jedina mogućnost sačuvanja ove zgrade je bila potpuna

¹Provikarski arhiv, godište 1870. od 15. Svibnja

rekonstrukcija. Pomenuta intervencija nije u koliziji sa Uneskovom preporukom o zaštiti spomenika kulture i ugroženih izvođenjem javnih i privatnih radova, usvojene 1968. godine. Naime, u točki 11. kaže se: "Građevine i drugi značajni spomenici koji su premješteni da bi se izbjeglo njihovo uništavanje uslijed izvođenja javnih ili privatnih radova morali biti ponovno podignuti u kraju ili sredini koja podsjeća na njihovu prvobitnu lokaciju i ponovo ih stavlja u sličan prirodni, istorijski ili umjetnički kontekst." ² Izmještanje je izvršeno po principima zaštite spomenika graditeljskog naslijeđa, odnosno: izvršen je snimak postojećeg stanja, te je izrađena izvedbena projektna dokumentacija izmještanja zgrade, a sama zgrada je izvođena metodama i materijalima iz perioda kada je izvorna građevina rađena.

ZGRADA PASTORALNOG CENTRA

Zgrada pastoralnog centra izvedena je 2006. godine. U prizemnom dijelu smještena je dvorana, župni ured sa pomoćnim prostorijama. U suterenskoj etaži smješten je višenamjenski prostor za mlade, a na međuetaži je javni toalet. Ispred ulaza u prizemni dio je smješten vanjski oltar.

ARHEOLOŠKI OSTACI ANTIČKOG GRADA U STOCU

Na parceli crkvenog dvorišta su registrirani arheološki ostaci antičkog grada. Naime iz pomenute publikacije vidljivo je da su na parceli pronađeni arheološki ostaci, i to: "Objekti br. 3 i 4 (Tabla II, 3 i 4) su prve terme i više pratećih objekata ... oba objekta su se nalazila na dijelu pored Rimokatoličke pučke učionice – prijašnje pozicije, gdje se put odvaja za Donje Hrasno i Neum, i to jedan objekt pored drugog." ³ Očito su dijelovi pomenutih objekata na mjestu stare zgrade dvorane sa župnim uredom koja je pred gradnju Pastoralnog centra uklonjena, i vjerovatno ispod stare pozicije rimokatoličke pučke učionice. Arheološki ostaci antičkog grada ostaju pod zemljom, a kada to vremena dopuste potrebno ih je kvalitetno vrednovati i prezentirati.

² Zbornik zaštite spomenika kulture - 1977-78, Beograd 1978.

³ Vukosava Atanacković-Salčić Antički Diluntum u svetu novih arheoloških istraživanja (Stolac i Trebinja) Trebinje 1979.

RJEŠENJE SPOMEN OBILJEŽJA:

U jednom ovako kompleksnom okružju potrebno je veoma pažljivo utvrditi koncept rješenja za spomen obilježje.

Predmetna lokacija crkvenog dvorišta je mjesto na kom sam odrastao i čiji svaki kutak poznajem kako diše. Mjesto "**ispod lipa**" je u svakom slučaju posebno, mjesto na kome sa jedne strane vlada neki poseban mir, a ujedno mjesto koje kao magnet privlači sve slučajne i namjerne posjetitelje. Prije i poslije mise, prije i poslije proba i drugih sastanaka koji se odvijaju u ovom kompleksu, ljudi najrađe dođu pod lipu da se susretnu i razmjene koju lijepu riječ sa dragim ljudima. Nekada su to stare osobe koje su se vratile iz šetnje, nekada su to majke s djecom, a najčešće mladež, od koje svaka generacija ima svoj razlog zašto se sastaje baš pod lipom.

Nakana koju imaju začetnici ideje gradnje ovog spomenika svakako zaslužuje jedno ovakvo lijepo mjesto.

Pri projektiranju spomen obilježja sam sebi dao u zadatku:

1. da bude dostojanstven spomen onima kojima je namjenjen;
2. da spomenik aktivno živi skupa sa sa svim događajima u ovom prostoru, a ne da živi jedan dan (dan kad se polažu vijenci);
3. da aktivno učestvuje u obilježju ovog mjesta, kao mjesta "susreta";
4. da se prilagodi jedinstvenoj vizualnoj kompoziciji ovog urbanog tkiva.

Pristup spomen obilježju je sa popločanog ulaznog platoa. Pristupni put se ne formira klasično uspostavljanjem ovičene popločane staze, već se u postojeću travnatu površinu postavljaju pojedinačni segmenti kamena, te se time ne narušava postojeća parterna matrica.

Ovom "stazom" dolazi se na jedan niski kubus -to je postament spomenika. U centru kubusa je križ, koji skupa sa povjesnim hrvatskim grbom na spomen ploči, označavaju simbole pod kojim su oni kojima je spomenik posvećen, ostavili svoje živote. Iza ovog kubusa je zid sa pločama na kojima su imena poginulih osoba. To je naše sjećanje na njih. Posmatrajući kompletну kompoziciju spomenika primjećujemo da se radi o jednostavnim, nemetljivim formama, koje svojim oblikom poštivaju

kontekst u kom se nalaze. Kubus – postament je u stvari klupa koja ima za cilj ujediniti žrtvu ovih osoba sa našim suvremenim svijetom. Mišljenja sam da će ovo rješenje spomen obilježja zaživiti na jedan dostojanstven način, i da će ovo mjesto i dalje ostati mjesto susreta i sjećanja na dobre ljudi.

AUTOR:

Robert Raguž, dipl.ing.arh

MEMORIAL
NAZI CONCENTRATION CAMP
DACHAU
1945

SPV 50 KZ DACHAU
ZEP STUG. 400
SPV 10 KZ DACHAU
ZEP STUG. 400